

روزهای سخت
بنگاه‌های در ستکار

محسن جلال پور

روایت بنگاهداری در ایران امروز، مثنوی غم‌انگیزی است که هفتادمن کاغذ می‌خواهد. بنگاه‌های ما هیچ زمان به اندازه امروز گرفتار چند بحران در هم تنیده نبوده‌اند. از بمین و یسار بر آنها فشار وارد می‌شود. اگر چه تولید و تجارت در ایران به شدت آلوده به رانت و فساد شده اما همچنان بنگاه‌هایی هستند که در این زمانه آلوده تلاش می‌کنند سالم به حیات خود ادامه دهند. چنین بنگاه‌هایی تعدادشان زیاد نیست، اما تنفس در فضای آلوده باعث می‌شود همین اندک بنگاه‌های در ستکار نیز در مسیر آلودگی و بیماری قرار گیرند. شرایط جدید داخلی و خارجی بنگاه‌های ما را با هشت تهدید جدید مواجه کرده است.

۱- **خطای سیاست‌گذاری:** اشتباهات سیاست‌گذار در چند ماه گذشته آثار منفی زیادی بر فعالیت بنگاه‌های ما داشته است. مثلاً سیاست‌گذاری نادرست نرخ ارز فاحش‌ترین خطایی بوده که سیاست‌گذار در این مدت مرتکب شده و هزینه‌های غیر قابل جبرانی به بنگاه‌ها تحمیل کرده است.

۲- **ناامن شدن محیط اقتصاد کلان:** مهم‌ترین دستاورد دولت یازدهم، ثبات بخشی به محیط اقتصاد کلان بوده است. این دستاورد اما به دلایل مختلف در دولت دوازدهم در حال از دست رفتن است. تنها بازگشت تورم دور قعی برای بی‌ثبات کردن اقتصاد ایران کافی است. در اثر ناامن شدن محیط اقتصاد کلان، انگیزه سوداگری در بازارها تشدید شده که نتیجه‌اش کاهش انگیزه برای سرمایه‌گذاری بلندمدت است.

۳- **نااطمینانی وعدم قطعیت:** در حال حاضر فضای کشور مملو از نااطمینانی است. نااطمینانی از بی‌اعتمادی و کاهش امید در جامعه به وجود می‌آید و منجر به عدم قطعیت در اقتصادی می‌شود. نااطمینانی باعث خروج سرمایه از کشور و توقف سرمایه‌گذاری شده و آینده بنگاه‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۴- **قیمت‌گذاری و فشارهای تعزیراتی:** کسری بودجه و فشار بالای نقدینگی باعث افزایش تورم شده است. دولت به جای اینکه فکری به حال کسری بودجه کند و مکانیزمی برای حل مشکل نقدینگی بیابد، سر کوب بازار را در دستور کار داده و سیاست کنترل قیمت‌ها را کلید زده است. در حالی که تورم باعث افزایش همه‌جانبه هزینه‌های بنگاه‌ها شده، دولت اجازه افزایش قیمت کالا را به بنگاه نمی‌دهد. نتیجه اینکه فعالیت بنگاه‌های ما غیر اقتصادی و غیر عقلانی شده است.

۵- **تشدید بوروکراسی:** سیاست‌های جدید که دخالت بیشتر دولت در اقتصاد را به دنبال داشته، منجر به تشدید بوروکراسی و افزایش تشریفات اداری شده است. بوروکراسی باعث شده واردات ماشین آلات و مواد اولیه مورد نیاز بنگاه‌ها در پیچ و خم‌های اداری گیر کند. در این شرایط بنگاه‌ها برای اینکه بتوانند از تله پیچیدگی‌های زمان‌بر اداری عبور کنند، نیاز به ایجاد روابط غیر رسمی غیر اداری پیدای می‌کنند.

۶- **فساد اداری:** فساد، زویندور و شوه همچون موربانه در حال خوردن پایه‌های نظام اداری کشور است. تخصیص رانت‌های ارزی و پارانه‌ای باعث شده بنگاه‌ها به جای تلاش برای بازآرایی و افزایش بهره‌وری به مشاوران نافذ سیاسی رویباورند تا در چانه‌زنی با دولت دست بالا را داشته باشند. دلیل به کارگیری رسمی و غیر رسمی سیاستمداران و دلالتن سیاسی و افراد ذی نفوذ توسط برخی بنگاه‌های ایرانی این است که می‌خواهند در چانه‌زنی برای دریافت رانت از قافله عقب‌نمانند.

۷- **تحریم:** تجربه گذشته به ما می‌گوید در شرایط تحریمی، اقتصاد غیر رسمی بزرگ‌تر شده و از این ناحیه به کسب کارهای رسمی فشار وارد می‌شود. محدودیت‌های بین‌المللی همین طور باعث تحمیل هزینه گزاف نقل و انتقال‌های پولی و واردات و صادرات کالا به بنگاه‌های ما می‌شود. تحریم‌ها و محدودیت‌های بین‌المللی همچنین باعث می‌شود واحدهای بین‌الملل در خیلی از بنگاه‌های ما محدود شود و مدیران برای دور زدن محدودیت‌ها به قاچاقچی‌ها رویباورند.

۸- **فضای غیر رقابتی:** در چند ماه گذشته، سیاست‌گذاری با توزیع بی‌سابقه رانت و تشدید بوروکراسی و روه‌های اداری همه را بوده است. این سیاست‌گذاری به زیان بنگاه‌های بخش خصوصی و به سود بنگاه‌های دولتی و شبه دولتی تمام شده و در نتیجه در حال حاضر فضای غیر رقابتی و غیر منصفانه‌ای بر اقتصاد کشور حاکم است. چون بنگاه‌های دولتی و شبه دولتی دستشان در جیب دولت و نهادهای حاکمیتی است اما بنگاه‌های خصوصی باید از جیب خود هزینه کنند؛ بنابراین قادر به رقابت نیستند.

مشکلات اقتصادی معلول بی تدبیری و فشار خارجی است

آمادگی برای تحریم‌ها از حرف تا عمل

امین قلعه‌ای، روزنامه‌نگار

اقتصاد ایران روزهای سختی را تجربه می‌کند. شاید سخت‌ترین روزها پس از دوران جنگ تحمیلی، مسئولین دولتی پیش از خروج آمریکا از برجام بارها اعلام کرده‌بودند که خود را برای اجرای سناریو های متفاوت آماده کرده‌اند. با گذشت سه ماه از خروج ترامپ حالا مشخص شده است که بسیاری مشکلات در مسیر مقابله با تأثیرات این سوء رفتار آمریکا پیش‌بینی نشده بود. در صدر این مشکلات نوسانات شدید قیمت ارز قرار دارد. مشکلی که حالا با اجرای دو بسته کاملاً متفاوت هنوز به صورت لاینحل باقی مانده است. مشکل نرخ ارز از آن رو و اجد اهمیت است که هر نوع نوسان در این شاخص مهم اقتصادی بر سایر شاخص‌ها از واردات و صادرات تا نرخ مسکن و سایر بخش‌های اقتصاد ایران موثر است. در این گزارش به بررسی شرایط بخش‌هایی از اقتصاد ایران می‌پردازیم.

صنعت گردشگری در دام ارز

به عقیده بسیاری از کارشناسان صنعت گردشگری ارتباط تنگاتنگی با بازار ارز دارد و بر روی بی‌ثباتی ارزی علاوه بر آنکه برای گردشگر خارجی ناخوشایند است، کسب و کار فعالان داخلی این صنعت را مختل کرده و به دلیل گرانی‌های ناشی از آن، امکان برنامهریزی بلندمدت و جذب مسافران را از آنان سلب می‌کند. امیرپویان رفیعی شاد عضو هیات مدیره انجمن صنفی دفاتر سفر و گردشگری استان تهران در این باره می‌گوید: «مسافرات از مرزهای زمینی به خارج از کشور تا ۸۰ درصد کاهش یافته است. این مسئله

باعث بروز مشکلات شدید در اقتصاد مناطق مرز نشین کشور و از بین رفتن فرصت‌های شغلی مرتبط با این حوزه شده است.» وی در ادامه با توجه به آمارهای مربوط به ایجاد اشتغال از مسیر گردشگری گفت: «تردد گردشگران در اقتصاد مناطق مرزی از اهمیت بالایی برخوردار است و عدم توجه به این موضوع در آتی چالش‌های بیشتری را به این مناطق تحمیل می‌کند. در خیلی از این مناطق بسیاری از مشاغل وابسته به تردد گردشگران است. بر مبنای تردد گردشگران در مناطق مرزی، اقامتگاه‌ها و خدمات مسافرتی برای آنها در نظر گرفته شده بود و سرمایه‌گذاران در این حوزه را دچار ضررهای اقتصادی خواهد کرد. در این شرایط حتی استان‌ها و شهرهای مجاور مناطق مرزی هم با مشکلات عدیده اقتصادی مواجه می‌شوند. مسئولین در ارزیابی‌ها در این خصوص نباید صرفاً به خروج ارز از کشور توجه کنند. در شرایط مشکلات حاد اقتصادی باید به ابعاد دیگری همچون حفظ سطح اشتغال و سودهی سرمایه‌گذاری‌ها در این حوزه نیز بیاندیشند.» محمدرضا فرزین، استاد دانشگاه و کارشناس اقتصاد گردشگری نیز در مورد تأثیر نوسانات نرخ ارز بر ورود گردشگران خارجی به کشور می‌گوید: «شاید فی‌نفسه افزایش نرخ ارز به دلیل ارزان کردن ایران به عنوان یک مقصد سفر برای گردشگران خارجی، پدیده مثبتی باشد و به‌ذات خود موجب افزایش ورود گردشگر به کشور شود، اما مهم‌تر از آن، پایداری و ثبات ارزی است که عملکرد اقتصادی کشور در چندماه اخیر عکس این موضوع را نشان داده است.» همچنین یک تورگردان

در مورد تأثیر نوسانات نرخ ارز بر شرایط کسب و کار خود می‌گوید: «با افزایش نرخ دلار و خصوصاً بروز نوسانات شدید ارزی وی‌ثباتی در این بازار، هزینه جمع‌آوری بسته‌های تور برای تورگردانان و فعالان توربسم کشور نیز افزایش پیدا می‌کند و امکان برنامهریزی مالی بلندمدت برای جذب گردشگر از آنان سلب می‌شود.» وی تصریح کرد: «در شرایط کنونی شاید اقدام منطقی این باشد که با توجه به نوسانات ارزی، بر تورهای داخلی تمرکز کرد و این حوزه را به رونق رساند. هرچند با توجه به گرانی‌های اخیر دلار انتظار می‌رود به‌زودی نرخ‌های خدمات گردشگری و اقامتگاه‌ها نیز افزایش پیدا کند و این خود یک عامل بازدارنده برای ایجاد رونق در گردشگری داخلی خواهد بود.»

صنعت خودرودر تعلیق

با خروج آمریکا از برجام، خودروسازی ایران از نیمه‌ماه جاری تحت تحریم‌هایی سختگیرانه قرار گرفت؛ بنابراین دسترسی به قطعات خارجی محدود و حتی در مواردی قطع نیز خواهد شد. با این حساب، خودروهای تولید و مونتاژ داخل حتی آنها که لقب محصولات ملی را نیز یدک می‌کشند، با مشکل تأمین قطعه و در نتیجه کاهش تیراژ مواجه می‌شوند. در این شرایط طبعاً اگر روند تأمین قطعه در داخل نیز مختل شود، تیراژ خودروهای داخل کاهش پیدا خواهد کرد. در همین راستا شرکت آلمانی دوثر که در زمینه ساخت قطعات خودر و فعالیت دارد، به دلیل تحریم‌های جدید دولت آمریکا، فعالیت خود در ایران را متوقف کرد. کارلو کروسو، مدیر امور مالی دوثر در مصاحبه با روزنامه بوئر سنز بتونگ

بسیاری از قطعات در صف
تخصیص ارز ماندند و حالا با
آغاز تحریم‌ها، امکان انتقال
پول برای تحویل گرفتن آنها
سخت شده است؛ از طرفی،
به بخش دیگری از قطعات
نیز اصلارزی داده نشد و در
نهایت، نتوانستیم آن طور
که باید، از فرصت سه‌ماههتا آغاز تحریم استفاده لازم
را برده و قطعات بیشتری را
ذخیره کنیم

گفت: «کسب و کار در ایران طی سال گذشته رونق گرفته است. مافعال فعالیت هایمان در این کشور را متوقف کرده ایم.» ضاعضو انجمن سازندگان قطعات و مجموعه‌های خودرودر هم در مورد وضعیت همکاری با قطعه‌سازان اروپایی گفت: «صنعت قطعه در پسایر جام موفق به انعقاد قرارداد‌های قابل توجه با حجم سرمایه‌گذاری ۲۷ میلیون یورو شد که تاکنون ۶ میلیون یورو آن محقق شده و در حال حاضر نیز کار به‌کندی پیش می‌رود. وی با بیان این که هم‌اکنون نسیمی که در حال وزیدن است، نسیم خوبی به نظر نمی‌رسد، اظهار کرد: «شرکت‌های فرانسوی دلیل‌کندی کار را تلاش برای اخذ مجوزهای لازم از سوی آمریکا با هدف معافیت از جریمه‌این کشور اعلام کرده‌اند.» ضا داوودی کارشناس خودرودر مورد شرایط صنعت خودرودر چند ماه اخیر گفت: «با توجه به بازه زمانی سه ماهه از اعلام خروج آمریکا از برجام تا آغاز رسمی تحریم‌ها، عملاً فرصت چندانی

برای انجام اقدامات پیشگیرانه نبوده، با این حال از همین فرصت محدود نیز آن‌طور که باید، استفاده نشد.» وی با بیان اینکه محدودیت‌های داخلی به‌خصوص در حوزه تخصیص ارز، مشکلات زیادی را برای خودروسازان و قطعه‌سازان ایجاد کرد، افزود: «در بخش ذخیره‌سازی قطعات به دلیل محدودیت‌هایی که بر سر راه تخصیص ارز به‌وجود آمد، خوب عمل نشد. بسیاری از قطعات در صف تخصیص ارز ماندند و حالا با آغاز تحریم‌ها، امکان انتقال پول برای تحویل گرفتن آنها سخت شده است؛ از طرفی، به بخش دیگری از قطعات نیز اصلارزی داده نشد و در نهایت، نتوانستیم آن‌طور که باید، از فرصت سه‌ماهه تا آغاز تحریم استفاده لازم را برده و قطعات بیشتری را ذخیره کنیم.»

بازار مسکن در فشار

مسکن از جمله صنایع مهم و تأثیرگذار در اقتصاد ایران محسوب می‌شود. هم‌زمان با شدت گرفتن نوسانات ارزی از ابتدای سال جاری، قیمت مسکن در کلانشهرهای ایران دچار تلاطمات شدید شد. فردین فرزین کارشناس اقتصاد مسکن در این باره می‌گوید: «برگشتن تحریم‌ها از راه بازار ارز، روی بازار مسکن هم اثر گذار است. در اصل بازار ارز تحولات خود را پشت‌سر گذاشته و بازار مسکن هم از آن تأثیر می‌پذیرد، تحریم‌ها هم به‌خودی‌خود روی بازار مسکن تأثیری ندارد، چون ما در این بازار وابسته به واردات نیستیم.» در حقیقت نوسانات بازارهای اقتصادی به‌ویژه بازار ارز از جمله دلایل نوسان قیمت در بازار معاملات واحدهای مسکونی طی ماه‌های اخیر است. به‌رغم آنکه قبل از سال ۹۷ پیش‌بینی نمی‌شد قیمت مسکن تا این میزان دچار التهاب و افزایش محسوس شود اما در نهایت ماه‌های پایانی سال ۹۶ و همچنین در سال ۹۷ قیمت واحدهای مسکونی با افزایش قابل توجه مواجه شد که به‌نظر می‌رسد ریشه این افزایش قیمت را باید در تحولات و نوسانات بازار ارز و همچنین تحریم‌های ظالمانه جستجو کرد. تحت تأثیر کاهش حجم مبادلات خارجی به‌نظر می‌رسد که بخشی از نقدینگی که معطوف به بخش مبادله‌ای اقتصاد بود به سمت بازار مستغلات سرازیر شده است و همین عامل منجر به افزایش حجم تقاضا برای خرید واحدهای مسکونی و در نتیجه افزایش محسوس قیمت‌ها شده است. با توجه به این که قبل از شروع سال ۹۷ تحول بازار ارز به‌شکلی که امسال روی داد قابل پیش‌بینی نبود و در واقع در پیش‌بینی‌های اقتصادی لحاظ نشده بود، در نتیجه فضای کارشناسی بازار ملک به این مقوله به عنوان یک عامل بیرونی اثرگذار بر سطح قیمت‌ها و حجم

شاید فی‌نفسه افزایش نرخ
ارز به دلیل ارزان کردن ایران
به عنوان یک مقصد سفر
برای گردشگران خارجی،
پدیده مثبتی باشد و به‌ذات
خود موجب افزایش ورود
گردشگر به کشور شود،
اما مهم‌تر از آن، پایداری و
ثبات ارزی است که عملکرد
اقتصادی کشور در چندماه
اخیر عکس این موضوع را
نشان داده است

معاملات در بازار مسکن چندان حساس نبود و همین غیرقابل پیش‌بینی بودن این تحولات موجب شد کارشناسان انتظار افزایش محسوس قیمت مسکن ناشی از نوسانات نرخ ارز در سطوح فعلی را در چشم‌اندازهای خود درباره آینده مسکن مطرح نکنند. کمال‌اطهاری کارشناس ارشد بخش مسکن تأثیرپذیری مسکن به شکل مستقیم از تحریم را رد می‌کند، اما او عقیده دارد شرایط اقتصادی بعضی از مشکلات را بر بازار مسکن تحمیل می‌کند. او اعتقاد دارد با اهمیت‌ترین مسئله در قفل شدن بازار مسکن موضوع اشتغال است. در شرایط کنونی اقتصاد و با برگشتن تحریم‌ها اشتغال به اندازه‌ی کافی به وجود نمی‌آید و شغل‌های موجود در صنایع هم در خطر قرار گرفته‌اند. متقاضیان مسکن به‌ویژه خانه‌اولی‌ها در این شرایط نمی‌توانند ریسک کنند و به این بازار وارد شوند. اطهاری رانتی بودن قیمت زمین را به دلیل تراکم فروشی علت بااهمیتی در گران شدن قیمت مسکن یاد می‌کند و می‌گوید که این موضوع دو برابر شدن خانه‌های خالی را از سال ۹۰ تا ۹۶ زیادتر کرده است. پس اگر با برگشتن تحریم‌ها این سیاست‌های اشتباه را پشتیبانی کنند باز هم به وجود آمدن شغل به‌خطر می‌افتد و بازار مسکن هم از آن متاثر خواهد بود. بنابر گفته‌ی اطهاری، زمانی که کل اقتصاد با مشکل مواجه شود، روی بازار مسکن هم اثر می‌گذارد و مشکلات آن هم زیاد می‌شود. بنابر گفته اطهاری به این دلیل بر بازار مسکن تأثیر می‌گذارند که ناتوانی دولت برای دانش‌بنیان کردن اقتصاد باعث از دست رفتن اشتغال می‌شود و تحریم‌ها آن را زیاده‌تر می‌کند. وقتی که قیمت دلار به ۷ هزار تومان افزایش پیدا می‌کند مردم به ربحان نقدینگی دچار می‌شوند و تمایل دارند که طلا و ارز داشته باشند تا پول نقد و این موضوع باعث می‌شود که بازاری مثل بازار مسکن دارایی خود را از دست دهد. پس اشتغال و ربحان نقدینگی از دو طرف بر بازار مسکن فشار زیادی آورد.

فروش ۱۰ هزار و ۴۵۰ تومان اعلام شده بود و با خبری ۱۰ هزار و ۳۶۰ تومان می‌خریدند و ۱۰ هزار و ۴۶۰ تومان می‌فروختند. همچنین برای یورو قیمت خرید حدود ۱۱ هزار و ۹۵۰ و فروش ۱۲ هزار و ۵۰۰ تومان بود. البته عمده دلیل این تفاوت نرخ ارز می‌تواند به نرخ معاملات صرافی‌ها در بازار ثانویه برگردد. این در حالی است که قیمت در بازار آزاد برای کسانی که بخواهند خرید کنند، بین صرافان و دلالتان حدود ۱۰ هزار و ۶۰۰ تومان برای دلار و ۱۲ هزار و ۳۰۰ تومان برای یورو تعیین شده بود.

قیمت دلار صعودی پیش می‌رفت، به‌اذعان فعالان بازار ارز این خانه‌دارها و مردم عادی بودند که تقاضای زیادی داشته و عاملی برای افزایش قیمت دلار شده بودند و هرچند که اکنون تقاضای آنها تا حدی کمتر شده ولی همچنان در بازار رفت و آمد می‌کنند. اما تا زمان تنظیم این گزارش (ساعت ۱۵ روز دوشنبه) قیمت‌ها در بازار ارز به‌گونه‌ای بود که صرافی‌ها قیمت خرید و فروش دلار را برای نیازهای تعریف شده در مصوبه دولت با نرخ‌های متفاوتی اعلام کرده بودند؛ به‌طوری‌که برای دلار حدود ۱۰ هزار و ۳۵۰